

Цувіна Тетяна Андріївна,
кандидат юридичних наук,
асистент кафедри цивільного процесу
Національний юридичний
університет імені Ярослава Мудрого,
Україна, м. Харків
ORCID 0000-0002-5351-1475

УДК 347.932

ОСОБЛИВОСТІ ОБЧИСЛЕННЯ РОЗУМНОГО СТРОКУ СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ ЦИВІЛЬНИХ СПРАВ У КОНТЕКСТІ ПРАКТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

У статті з урахуванням вимог п. 1 ст. 6 ЄКПЛ та практики ЄСПЛ розглянуто питання, пов'язані з порядком обчислення розумних строків судового розгляду цивільних справ. Досліджено особливості обчислення розумного строку судового розгляду у випадку, коли зверненню до суду передувало звернення до органів або посадових осіб виконавчої влади. Спростовується думка щодо того, що обчислення розумного строку починається з моменту звернення за захистом до будь-яких органів або посадових осіб виконавчої влади, передбачених у ст. 17 ЦК України.

Ключові слова: розумний строк судового розгляду, початок розумного строку судового розгляду; закінчення розумного строку судового розгляду, рішення Європейського суду з прав людини; строки в цивільному процесі.

Цувина Т. А., кандидат юридических наук, асистент кафедри гражданского процесса, Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого, Украина, г. Харьков.
ORCID 0000-0002-5351-1475

Особенности исчисления разумных сроков судебного разбирательства гражданских дел в контексте практики Европейского суда по правам человека

В статье с учётом требований п. 1 ст. 6 ЕКПЧ и практики ЕСПЧ рассмотрены вопросы, связанные с порядком исчисления разумных сроков судебного разбирательства гражданских дел. Исследованы особенности исчисления разумного срока судебного разбирательства в случае, когда обращению в суд предшествовало обращение к органам либо должностным лицам исполнительной власти. Опровергается точка зрения, согласно которой исчисление разумных сроков судебного разбирательства начинается с момента обращения за защитой к любым органам либо должностным лицам исполнительной власти, предусмотренным ст. 17 ГК Украины.

Ключевые слова: разумный срок судебного разбирательства, начало разумного срока судебного разбирательства; окончание разумного срока судебного разбирательства, решения Европейского суда по правам человека; сроки в гражданском процессе.

Постановка проблеми. Провідне значення для ефективного захисту прав та свобод людини і громадянина має реалізація в національному правопорядку міжнародних стандартів права на справедливий судовий розгляд цивільних справ. Зазначене право закріплене у п. 1 ст. 6 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (надалі – ЄКПЛ), відповідно до якого кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, який вирішить спір щодо його прав та обов'язків цивільного характеру.

Аналіз останніх досліджень. Розумний строк судового розгляду як імператив права на справедливий судовий розгляд є одним із найбільш визначальних його елементів з точки зору застосування ЄКПЛ і дотримання її положень у практиці судочинства. Дослідженням різних аспектів поняття «розумного строку судового розгляду» займалися такі вітчизняні та зарубіжні вчені, як С. Ф. Афанасьєв, В. В. Комаров, Т. М. Нешатаєва, О. І. Рабцевич, Н. Ю. Сакара. Однак наразі це питання не втрачає своєї актуальності, адже на практиці ще слабо впроваджено європейські підходи до критеріїв оцінки розумності строків судового розгляду та не запроваджено ефективних механізмів захисту порушеного права на розгляд справи в розумний строк.

Метою статті є з'ясування особливостей обчислення розумного строку судового розгляду цивільних справ у національному правопорядку з урахуванням практики Європейського суду з прав людини (надалі – ЄСПЛ).

Виклад основного матеріалу. Вимога розумності строків судового розгляду закріплена у ч. 1 ст. 157 ЦПК України, де зазначається, що суд розглядає справи протягом розумного строку, але не більше двох місяців з дня відкриття провадження у справі, а справи про поновлення на роботі, про стягнення аліментів – одного місяця. Як бачимо, у цивільному процесуальному законодавстві вживається поняття «розумний строк», однак жодного його тлумачення чи вказівки на порядок обчислення не надається, що зумовлює необхідність дослідження концепту «розумного строку судового розгляду» у практиці ЄСПЛ.

ЄСПЛ неодноразово зауважував, що п. 1 ст. 6 ЄКПЛ покладає на держави обов'язок організувати свої судові системи так, щоб суди могли розглядати справи в розумні строки. Однак, незважаючи на те, що поняття строку іманентно пов'язане з певним кількісним виміром проміжків часу, ЄСПЛ ніколи не вважав своєю метою визначення меж розумності строків судового розгляду за допомогою кількісних показників. Натомість у кожній конкретній справі, виходячи з конкретних обставин, ЄСПЛ визначав, чи може вважатися розумною тривалість певного судового розгляду. Зважаючи на це, інтерес становить питання про те, з якого моменту слід починати обчислення розумного строку судового розгляду, і коли він закінчується, тобто який період слід брати до уваги, оцінюючи певний строк як розумний.

Як впливає з рішень ЄСПЛ, за загальним правилом для цивільних справ перебіг розумного строку починається з моменту, коли справу було

передано до суду, тобто з моменту порушення справи в суді (*when the action is filed; the proceeding concerned are instituted; case is referred* [1]), до юрисдикції якого належить розгляд такої справи, зазвичай, у суді першої інстанції. При цьому зміст поняття «порушення справи перед судом», що використовується у практиці ЄСПЛ, у національних правопорядках держав може різнитися. За загальним правилом ЄСПЛ інтерпретує його не як момент відкриття провадження у справі, а як момент звернення до суду за судовим захистом, тобто момент надходження до суду позовної заяви. Проте в деяких справах розумний строк судового розгляду обчислювався і з більш раннього періоду, наприклад, з моменту подання заяви про забезпечення позову, що передувало подачі позовної заяви [2].

Згодом ЄСПЛ почав керуватися правилом, відповідно до якого при обчисленні розумного строку судового розгляду в деяких випадках може братися до уваги і більш ранній період, що безпосередньо не пов'язаний із судом, який має розглянути справу по суті [3]. Особливий інтерес у цьому контексті становить питання щодо обчислення розумного строку розгляду справи, якщо зверненню до суду за судовим захистом передувало звернення за захистом до органів та посадових осіб виконавчої влади.

Ми вже акцентували увагу на тому, що з аналізу практики ЄСПЛ випливає, що, незважаючи на загальне правило, відповідно до якого розумний строк судового розгляду починається зі зверненням до суду за судовим захистом, існують випадки, коли до розумного строку судового розгляду має зараховуватися і більш ранній період, що пов'язується зі зверненням до органів виконавчої влади [Див.: 4, с. 235]. Так, у справі «*Schouten and Meldrum v. the Netherlands*» ЄСПЛ зауважив, що розумний строк може обчислюватися з моменту подання заяви до адміністративного органу, якщо певна адміністративна процедура має обов'язково передувати розгляду справи в суді, наприклад, надання адміністративним органом офіційного підтвердження свого рішення, необхідного для звернення до суду [5].

З критикою такого підходу виступив О. О. Біленський, який не погоджується з тим, що за загальним правилом перебіг розумного строку має починатися з дня звернення до суду за судовим захистом, і лише у виняткових випадках до зазначеного строку має зараховуватися більш ранній період. На думку автора, початок руху будь-яких правовідносин у процесуальній сфері розпочинається не моментом порушення юрисдикційним органом процедури розгляду цивільної справи, а моментом звернення особи за захистом свого порушеного права (інтересу) до органу чи посадової особи, до компетенції яких належить вирішення цивільних справ [6, с. 52]. При цьому мається на увазі звернення особи до будь-яких органів і посадових осіб виконавчої влади, передбачених у ст. 17 ЦК України (Президента України, органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим або органів місцевого самоврядування) при використанні адміністративної форми захисту цивільних прав.

Переконані, що О. О. Біленський вдається до занадто вільного трактування положень п. 1 ст. 6 ЄКПЛ та практики ЄСПЛ. Роблячи висновок, що розумний строк судового розгляду починається моментом звернення за захистом до будь-якого органу чи посадової особи виконавчої влади, що передбачені у ст. 17 ЦК України, автор безпідставно розширює сферу застосування п. 1 ст. 6 ЄКПЛ, що суперечить позиції самого ЄСПЛ.

Перш за все, при вирішенні питання про поширення п. 1 ст. 6 ЄКПЛ на діяльність певних органів слід виходити із правил щодо сфери застосування цієї статті, розроблених самим ЄСПЛ. Відповідно до усталеної практики ЄСПЛ п. 1 ст. 6 ЄКПЛ є застосовним лише у тому випадку, якщо справа, що розглядається, відповідає критеріям «цивільних прав та обов'язків», а саме: 1) право або обов'язок, за захистом яких звертається особа, передбачені національним законодавством; 2) у справі є спір про право; 3) вирішення спору про право є вирішальним для цивільних прав та обов'язків, а не має опосередкований характер щодо них; 4) певні права та обов'язки тлумачаться ЄСПЛ саме як «цивільні». Зважаючи на зазначене, на нашу думку, очевидним є той факт, що не всі органи, передбачені у ст. 17 ЦК України, ухвалюють рішення зі спірних правових питань, тим більше не всі такі справи відповідають критеріям «цивілістичності» з точки зору практики ЄСПЛ. Варто також зазначити, що у літературі досі дискусійним залишається питання щодо поширення п. 1 ст. 6 ЄКПЛ навіть на деякі судові провадження, приміром, окреме та наказне, зважаючи на їх безспірність [Див.: 4, с. 67-68; 7, с. 15], а тому не викликає сумнівів, що гарантії цієї статті до несудових органів мають застосовуватися обмежено, вибірково, лише за умови наявності зазначених критеріїв цивілістичності. Як бачимо, О. О. Біленський не звертає увагу на правила застосовності п. 1 ст. 6 ЄКПЛ, безпідставно поширюючи гарантії права на справедливий судовий розгляд цивільних справ на діяльність усіх органів та посадових осіб виконавчої влади, закріпленим у ст. 17 ЦК, що не узгоджується з практикою ЄСПЛ та є неприпустимим.

Поряд із цим, у контексті зазначеної проблематики слід звернути увагу на ще один важливий момент. Для окреслення сфери застосування гарантій права на справедливий судовий розгляд, окрім критеріїв «цивілістичності спору», важливе значення має автономне тлумачення поняття «суд» у практиці ЄСПЛ. Аксиоматичним є те, що це поняття, виходячи з потреб п. 1 ст. 6 ЄКПЛ, не обов'язково має розумітися як суд класичного типу, інтегрований у стандартну систему судів держави, воно має розглядатися у сутнісному сенсі цього слова відповідно до його судових функцій. Однак чи свідчить таке поширювальне тлумачення поняття «суд» у практиці ЄСПЛ про те, що всі органи та посадові особи виконавчої влади при зверненні до них за захистом цивільних прав можуть тлумачитися як «суд» у розумінні п. 1 ст. 6 ЄКПЛ та мають забезпечувати усі відповідні гарантії права на справедливий судовий розгляд справи? Вважаємо, що ні.

ЄСПЛ виробив певні вимоги до органу, що розглядає спір про право цивільне, яким він повинен відповідати, щоб вважатися «судом» у контексті п. 1 ст. 6 ЄКПЛ. Такими вимогами є: 1) наявність повноважень вирішувати справи відповідно до верховенства права та з дотриманням чітко визначених процедур; 2) наявність повноважень ухвалювати юридично обов'язкові та остаточні рішення; 3) наділення повною юрисдикцією щодо питань права та факту, щодо зміни рішень інших органів, тобто незв'язаність суду висновками інших органів щодо правових та фактичних питань; 4) неможливість скасування рішення такого органу несудовою установою; 5) неприпустимість вважати судом орган, що надає лише рекомендації, навіть у випадку існування практики дотримання таких рекомендацій [9–11]. Крім цього, відповідно до п. 1 ст. 6 ЄКПЛ суд повинен мати такі характеристики, як незалежність, неупередженість та створення відповідно до закону, що є умовами легітимності суду.

Відповідно до означених критеріїв ЄСПЛ у своїй практиці поняття «суд» поширював на такі органи, як професійні дисциплінарні комісії адвокатів і лікарів; суд шерифа; регіональні органи з питань угод із нерухомістю; органи, що надають дозвіл на договори купівлі-продажу землі; органи, які займаються питаннями земельної реформи; комісії по трудових спорах; міжнародний комерційний арбітраж; Вищу раду юстиції; парламентський комітет тощо. Разом з тим таким, що не може вважатися судом у контексті п. 1 ст. 6 ЄКПЛ, було визнано, наприклад, інтегрований у класичну судову систему адміністративний суд Франції через зв'язаність його рішень висновками адміністративних органів [9]. Із практики ЄСПЛ також випливає, що міністр чи уряд не можуть розглядатися як суд, навіть якщо вони мають повноваження виносити юридично обов'язкові рішення зі спірних питань [11].

Як бачимо, ЄСПЛ дуже прискіпливо ставиться до того, на які органи слід поширювати статус «суду» в контексті п. 1 ст. 6 ЄКПЛ, інколи не визнаючи «судом» в контексті ст. 6 ЄКПЛ навіть державні суди класичного типу. Щодо несудових органів, то очевидно, що далеко не всі органи виконавчої влади відповідають іманентним характеристикам «суду» у світлі п. 1 ст. 6 ЄКПЛ. Дійсно, практика ЄСПЛ містить випадки, коли дія цієї статті поширювалася на несудові органи. Так, у рішенні ЄСПЛ «*Oleksandr Volkov v. Ukraine*» статус суду було визнано за Вищою радою юстиції (надалі – ВРЮ), парламентським комітетом та парламентом. При цьому ЄСПЛ прямо зазначив, що ці органи відповідали іманентним характеристикам «суду» та чотирьом критеріям «цивільних прав та обов'язків». Зокрема, справа заявника розглядалася ВРЮ, яка встановила всі питання факту та права після проведення засідання та оцінки доказів. Розгляд справи ВРЮ завершився двома поданнями про звільнення заявника, поданими до парламенту. Після отримання подань парламентом вони були розглянуті парламентським комітетом з питань правосуддя, якому на той час було надано певну свободу дій при оцінці висновків

ВРЮ, оскільки він мав повноваження проводити обговорення та, за необхідності, додаткову перевірку, результатом чого могло стати внесення рекомендації про те, чи звільнити суддю, чи ні. На пленарному засіданні парламенту на підставі подань ВРЮ та пропозиції парламентського комітету було згодом ухвалене рішення про звільнення заявника. Насамкінець, рішення ВРЮ та парламенту були переглянуті ВАСУ. Отже, вирішуючи справу заявника та виносячи обов'язкове для виконання рішення, ВРЮ, парламентський комітет та пленарне засідання парламенту разом виконували функцію суду. Обов'язкове для виконання рішення про звільнення заявника було згодом переглянуто ВАСУ, який є судом, що входить до національної судової системи, у класичному розумінні цього слова [12].

Однак аналіз практики ЄСПЛ свідчить про те, що такі прецеденти є скоріше винятком із загального правила, що не може свідчити про можливість суцільного поширення гарантій права на справедливий судовий розгляд цивільних справ на діяльність усіх посадових осіб та органів виконавчої влади, які здійснюють адміністративну форму захисту згідно зі ст. 17 ЦК України. І вже зовсім неприйнятною видається можливість поширення п. 1 ст. 6 ЄКПЛ на діяльність Президента України, можливість звернення до якого також передбачена цією статтею, адже він не розглядає спори про право цивільне та не наділений характеристиками «суду», закріпленими у практиці ЄСПЛ, що унеможлиблює поширення на його діяльність гарантій п. 1 ст. 6 ЄКПЛ.

Зважаючи на зазначене, можна висувати, що розумний строк судового розгляду цивільної справи може обчислюватися з моменту звернення до певного органу чи посадової особи виконавчої влади лише у тому випадку, якщо на них поширюється статус «суду» та справа, яку вони розглядають, відповідає критеріям «цивілістичності» в контексті практики ЄСПЛ з питань тлумачення п. 1 ст. 6 ЄКПЛ. Якщо ж мова йде про звернення до певних органів державної влади та посадових осіб, які за своїми характеристиками не відповідають зазначеним вимогам, то це унеможлиблює поширення на них гарантій п. 1 ст. 6 ЄКПЛ, а, отже, з моменту звернення до таких органів перебіг розумного строку починатися не може. Виняток становлять лише ті випадки, коли звернення до адміністративної процедури є обов'язковим перед зверненням до суду, тобто коли незвернення до відповідного органу чи посадової особи виконавчої влади унеможлиблює звернення до суду.

Цивільне процесуальне законодавство України не передбачає жодних обов'язкових досудових процедур, які унеможлиблюють подання позову до суду, адже відповідно до ст. 124 Конституції України юрисдикція судів поширюється на всі правовідносини, що виникають у державі. Зважаючи на те, що у цивільному судочинстві всі справи як суди першої інстанції розглядають місцеві суди, перебіг розумного строку має починатися з моменту подачі позовної заяви до суду першої інстанції. При цьому, з огляду на положення

статей 11¹, 118 ЦПК, таким моментом має бути визнано його реєстрацію в автоматизованій системі документообігу суду, що здійснюється працівниками апарату відповідного суду в день надходження документів. Зважаючи на необмежену судову юрисдикцію, видається, що розумний строк судового розгляду в національному правопорядку має обчислюватися з моменту звернення до несудового органу лише в тому випадку, коли такий орган відповідає характеристикам «суду», а справа відповідає критеріям «цивільності» спору в контексті п. 1 ст. 6 ЄКПЛ. Отже, звернення не до будь-якого органу чи посадової особи виконавчої влади, що передує зверненню до суду, тягне за собою початок перебігу розумного строку судового розгляду.

Оскільки відповідно до ч.ч. 4, 5 ст. 151 ЦПК за заявою заінтересованої особи суд може забезпечити позов до подання позовної заяви з метою запобігання порушенню права інтелектуальної власності, то у разі подання заяви про забезпечення позову до подання позовної заяви заявник має подати відповідну позовну заяву протягом трьох днів з дня постановлення ухвали про забезпечення позову. У такому випадку перебіг розумного строку має починатися з моменту реєстрації зазначеної заяви про забезпечення позову відповідно до вимог ст. 11¹ ЦПК.

Щодо моменту закінчення перебігу розумного строку судового розгляду, то він пов'язується з ухваленням остаточного рішення суду в цивільній справі та його виконанням. Неоднаковим слід вважати підхід ЄСПЛ щодо того, що варто вважати остаточним рішенням. Зокрема, зазначається, що поняття остаточності рішення суду слід розглядати в кожному разі з урахуванням національного законодавства. Так, під остаточним рішенням суду в різних національних правопорядках розуміють: рішення, ухвалене судом найвищої інстанції [13]; рішення після закінчення строку на оскарження, якщо воно не було оскаржене [14] тощо.

Вважаємо, що остаточність рішення суду пов'язана з набуттям останнім таких властивостей, як незмінність та виключність, що, виходячи з аналізу норм національного законодавства, може мати місце у різних випадках. Так, набуття рішенням статусу остаточного може відбуватися одночасно з його вступом в законну силу (рішення суду першої інстанції набуває законної сили та стає остаточним після спливу строку на апеляційне оскарження, якщо апеляційну скаргу не було подано), однак може і не пов'язуватися з ним (у разі подання апеляційної скарги на рішення, якщо його не скасовано, набуває законної сили після розгляду справи апеляційним судом, проте статусу остаточного воно набуває зі спливом строку на касаційне оскарження, якщо касаційну скаргу не було подано). У разі оскарження рішення суду до багатьох інстанцій, статусу остаточного воно набуває лише після його перегляду судом найвищої інстанції.

Поряд із цим наразі доктринально майже загальноновизнано, що стадія виконання судових рішень є структурним елементом, стадією цивільного

процесу. Зокрема, ЄСПЛ зазначає, що виконання рішення суду має розглядатися як інтегрована частина «процесу», відповідно до вимог ст. 6 ЄКПЛ. Кінцем судового розгляду, тривалість якого перевіряється на відповідність вимогам п. 1 ст. 6 ЄКПЛ, є момент, коли право, яке захищається, справді стає ефективним [15]. Таким чином, якщо рішення підлягає виконанню, то розумний строк судового розгляду має закінчуватися не набуттям ним статусу остаточного, а його повним виконанням.

Зважаючи на зазначене, варто зробити висновок, що у тих випадках, коли рішення підлягає виконанню, тобто коли має місце рішення у справі за позовом про присудження, розумний строк судового розгляду має закінчуватися моментом повного виконання рішення суду. Натомість у тих випадках, коли йдеться про рішення, що не підлягають виконанню, тобто рішення у справах за позовами про визнання та перетворювальними позовами, розумний строк закінчується моментом набрання рішенням суду статусу остаточного. Зазначена позиція підтримувалася нами завжди, тому безпідставним видається зауваження, висловлене на нашу адресу О. О. Біленським щодо того, що ми неодмінно пов'язуємо закінчення розумних строків судового розгляду із виконанням остаточного рішення у справі [6, с. 52].

Такий підхід має бути застосований і при визначенні моменту закінчення розумних строків при розгляді справи несудовими органами, які відповідають характеристикам «суду» в контексті п. 1 ст. 6 ЄКПЛ. У разі, якщо рішення таких органів підлягають виконанню, то розумний строк розгляду справи закінчується повним виконанням рішень таких органів. На підтвердження зазначеної тези варто навести, наприклад, рішення у справі «*Romashov v. Ukraine*», в якій розумний строк розгляду справи закінчувався моментом повного виконання рішення комісії по трудових спорах [16]. Якщо ж рішення несудового органу, який відповідає характеристикам «суду» в контексті п. 1 ст. 6 ЄКПЛ, не потребує виконання, то розумний строк розгляду справи має закінчуватися набуттям ним статусу остаточного.

Слід також звернути увагу на те, що деякі періоди часу не повинні зараховуватися відповідно до практики ЄСПЛ до загальної тривалості розумного строку судового розгляду. Зокрема, вимога щодо розумності строків не застосовується при зупиненні провадження у справі з моменту постановлення ухвали про зупинення провадження у справі і до моменту відновлення судового розгляду. На такі процедури поширюється дія п. 1 ст. 6 ЄКПЛ лише після того, як вони відновляться [17].

Висновки. Таким чином, наразі нагальною є потреба впровадження міжнародних стандартів розумності строків судового розгляду у національну практику. Це насамперед пов'язується із застосуванням на національному рівні правил обчислення розумних строків судового розгляду, зокрема, у випадках, коли зверненню до суду передувало звернення до певних органів чи посадових осіб виконавчої влади, або коли особою було використано

лише адміністративну форму захисту. При зарахуванні до загальної тривалості розумного строку судового розгляду періоду, протягом якого провадився розгляд питання зазначеними органами чи посадовими особами, варто виходити з того, що такий період може входити до загальної тривалості розумного строку судового розгляду лише у разі, якщо: а) на орган чи посадову особу виконавчої влади поширюється статус «суду», а справа, яку вони розглядають, відповідає критеріям застосовності п. 1 ст. 6 ЄКПЛ, виробленим у прецедентній практиці ЄСПЛ з питань тлумачення зазначеної статті; або б) звернення до певного державного органу чи посадової особи виконавчої влади є обов'язковим перед зверненням до суду, тобто незвернення до зазначених суб'єктів унеможливорює звернення до суду за судовим захистом. За інших умов, на діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування не можуть поширюватися гарантії п. 1 ст. 6 ЄКПЛ, а строк розгляду ними заяв не повинен включатися до загальної тривалості розумного строку судового розгляду, який за загальним правилом починає обчислюватися з моменту звернення особою до суду за судовим захистом. Закінчення строків судового розгляду має пов'язуватися із набуттям рішенням органу, що відповідає характеристикам «суду» в контексті п. 1 ст. 6 ЄКПЛ, статусу остаточного або його повним виконанням, якщо останнє підлягає виконанню, адже лише за таких умов особа отримує ефективний захист своїх невизнаних, порушених чи оспорюваних прав, свобод та інтересів.

Список літератури:

1. Muti v. Italy, 23 March 1994, § 12, Series A no. 281-C [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-57869>.
2. Cesarini v. Italy, 12 October 1992, § 16, Series A no. 245-B [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-57773>.
3. Golder v. the United Kingdom, 21 February 1975, § 32, Series A no. 18 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-57496>.
4. Цувіна Т. А. Право на суд у цивільному судочинстві : монографія / Т. А. Цувіна. – Харків: Слово, 2015. – 281 с.
5. Schouten and Meldrum v. the Netherlands, 09 December 1994, §§ 61-62, Series A no. 304 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-57907>.
6. Біленський О. О. Європейські стандарти ефективного відновлення порушених цивільних прав та інтересів в механізмі їх захисту органами і посадовими особами виконавчої влади / О. О. Біленський // Актуальні питання публічного та приватного права. – 2014. – № 3. – С. 47–54.
7. Комаров В. В. Право на справедливий судовий розгляд в цивільному судочинстві : навч. посібник / В. В. Комаров, Н. Ю. Сакара. – Харків : НЮАУ, 2007. – 42 с.
8. Chevrol v. France, no. 49639/99, §§ 62-85, ECHR 2003-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-60941>.
9. Van De Hurk v. Netherlands, 19 April 1994, § 45, Series A no. 288 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-57878>.
10. Benthem v. Netherlands, 23 October 1985, § 40, Series A no. 97 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-57436>.

11. Oleksandr Volkov v. Ukraine, no. 21722/11, § 109-117, ECHR 2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-115871>.
12. Vocaturo v. Italy, 24 May 1991, § 14, Series A no. 206-C [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-57717>.
13. Vallée v. France, 26 April 1994, §33, Series A no. 289-A [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-57884>.
14. Estima Jorge c. Portugal, 21 April 1998, § 37, Recueil des arrêts et décisions 1998-II [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-58155>.
15. Romashov v. Ukraine, no. 67534/01, 27 July 2004 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-61946>.
16. Zasurtsev v. Russia, no. 67051/01, § 62, 27 April 2006 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-75221>.

Tsuvinia T. A., Candidate of Legal Science, assistant of Civil Procedure Department of Yaroslav Mudryi National Law University, Ukraine, Kharkiv.

ORCID 0000-0002-5351-1475

Features of calculation of reasonable time of the trial in civil cases in the context of the practice of the European court of human rights

Problem setting. European Convention of Human Rights (ECHR) guarantees right to a fair trial within a reasonable time for everyone (par. 1 art. 6 ECHR). Reasonable time of the trial is an element of the right to a fair trial. One of the main directions for development of civil procedure in Ukraine is the implementation of international standards of fair trial, in particular standards of reasonable time of the trial.

Recent research and publications analyses. Foreign and Ukrainian scientists such as Komarov V. V., Neshataeva T. M., Sakara N. U. and others in their works paid attention to different aspects of problems connected with the right to a fair trial within a reasonable time, but a comprehensive study devoted to a features of calculation of reasonable time of the trial taking into account the practice of the ECHR on this issue wasn't conducted.

Paper objective. Main objective of the article is to study decisions of the ECHR concerning the interpretation of Par. 1, Art. 6 ECHR and analyze features of calculation of reasonable time of the trial to make recommendations on implementation of such national level.

Paper main body. As a rule, according to a practice of ECHR reasonable time of civil proceedings begins on the date on which the case is referred to a judicial authority. Thus ECHR can take as the starting point the date of a preliminary application to an administrative authority, especially when this is a prerequisite for commencement of proceedings. The end of reasonable time of the trial connected with the moment when the court decision become final or its execution.

Conclusions of the research. Calculation of reasonable time of the trial in civil cases in circumstances when an application to the court was preceded by a seeking for protection from the authorities and public servants of executive power has features. In such situations a calculation of reasonable time of the trial doesn't begin from the moment of seeking for protection from any authority or public servant of executive power, provided by art. 17 of Civil Code of Ukraine. The calculation begins from this moment only if such authority provides guarantee of a "court" according to the practice of ECHR or this is a prerequisite for commencement of proceedings.

Key words: reasonable time of trial, the beginning of reasonable time of trial, the end of reasonable time of trial, judgment of European Court of Human Rights, terms in civil proceedings.

Надійшла до редколегії 08.09.2015 р.